

шляхом озеленення школи та пришкільних ділянок, спостереження за змінами в природі, розвитком рослин певного виду, породи, натуралістичної роботи.

Попередні результати нашого дослідження свідчать, що якісно нова екологічна освіта учнів сучасної загальноосвітньої школи залежить від професійної майстерності вчителя-практика. Вона може бути забезпечена розробкою і впровадженням цілісної поетапної системи, яка направлена на формування екологічних знань, перетворення їх в погляди, переконання, ціннісне ставлення до природи та опанування уміннями і навичками природоохоронної діяльності.

Позитивні результати в розв'язанні вказаної проблеми можна отримати, якщо забезпечити стійкий інтерес і позитивну мотивацію студентів до набуття екологічних знань, вмінь і навичок реалізації потенційних можливостей всіх блоків навчальних дисциплін, корекції особистісних якостей майбутніх спеціалістів, систематичної діяльності студентів з охорони та поліпшення екології довкілля, екологічної освіти учнів, проведення науково-дослідної роботи на всіх етапах формування екологічної культури майбутніх учителів.

Таким чином, викладена інформація приводить до висновку про важливість подальшого удосконалення навчально-виховного процесу вищої школи, необхідність систематичного використання інтерактивних технологій в підготовці майбутніх учителів до екологічного виховання підростаючого покоління. Перспективними напрямками дослідження повинна стати розробка методичних, структурних та організаційних вимог до організації процесу формування екологічних цінностей і свідомості студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вербицький В. Проектна форма навчання і виховання у загальноосвітніх навчальних закладах та позашкільних закладах освіти психолого-натуралістичного напрямку. Проблеми та шляхи їх вирішення// Рідна школа. – 2007. – № 3 – С.35-47.
2. Сухомлинський В.О. Школа і природа// Вибр.тв. У 5 т-х, 1977. – Т.5. – С.549.
3. Фіцула М. Педагогіка. – К.: Академія, 2000. – С.283.
4. Екологія: Реферативний журнал// Всеукраїнська екологічна ліга. – К., 2006. – Вип. 4. (12).
5. Екологічна освіта і виховання: досвід та перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2000.

УДК 371.3:78

К.М. Сергєєва

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ МАГІСТРА-ПІАНІСТА ЯК ЧИННИК ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

У статті розглядаються складові індивідуального стилю діяльності магістрів-піаністів, що формуються в процесі їх професійної самореалізації.

The article is consider to the components of the individual style of activity of magisters-pianist, which forming in the process of them professional self-realization.

З входженням України до європейського освітнього простору з новою актуальністю постає проблема удосконалення підготовки молодих фахівців у системі вищої освіти. Реорганізація освітніх закладів за вимогами Болонського процесу передбачає створення нової ступеневої системи підготовки фахівців за принципом кваліфікаційної послідовності бакалавр – магістр. Головною метою навчання в магістратурі окрім підготовки фахівця до викладання у вищому навчальному закладі стає всебічне розкриття його особистого та професійного потенціалу у процесі професійної самореалізації.

Професійна самореалізація, яка є спільним завданням всіх суб'єктів освіти, відбувається для кожного в свій, індивідуальний спосіб, стаючи особистим надбанням

людини, вираженням її свободи та неповторності, результатом самопізнання та самоосмислення. В творчих професіях, до яких належить і професія викладача-музиканта, вираження індивідуальності як основного показника професіоналізму є одною з головних умов ефективності фахівця. Таким чином, магістри-піаністи, які вдосконалюють свою фахову майстерність у рамках вибраної ними дисципліни “Основний музичний інструмент” (фортепіано), в процесі навчання в магістратурі повинні розкрити свою неповторну сутність і сформувати власний стиль діяльності як виконавці та майбутні викладачі фортепіано. Отже, метою нашої статті є дослідження особливостей формування індивідуального стилю діяльності магістрів-піаністів у процесі їх професійної самореалізації.

Поняття „стилю” дослідники визначають: як єдність змісту і форми, що створює цілісність і сукупність характеру і мети життєдіяльності; як своєрідність, що є ознакою людини-діяча; як індивідуальну манеру виконання роботи; як спосіб буття; як сукупність характерних рис індивіда тощо [1: 114-116]. В контексті суб’єктного та акмеологічного підходів (К.Абульханова-Славська, Г.І.Аксьонова, А.А.Деркач, Ф.Г.Мухаметзянова) індивідуальний стиль спеціаліста проявляється на основі власного прочитання соціальних та професійних норм та напрацювання власного неповторного способу життєдіяльності та світосприйняття [2: 94]. У педагогічній діяльності, яка характеризується суб’єкт-суб’єктною взаємодією в конкретній навчальній ситуації, індивідуальний стиль діяльності викладача залежить від характеру взаємодії між викладачем і учнями (студентами), індивідуальних характеристик кожного, професійної компетентності викладача. Особливо актуальним стає формування індивідуального стилю педагогічної діяльності в умовах глобалізації освіти та її відкритості. В.М.Данильченко пише, що „самовизначення та **самореалізація особистості** викладача в глобальній освіті відбувається на рівні **індивідуального стилю педагогічної діяльності** шляхом відкритої взаємодії з навколишнім середовищем. При цьому індивідуальний стиль педагогічної діяльності є визначальним фактором підвищення ефективності педагогічного процесу і розвитку будь-якої системи освіти” [3: 4].

Першим кроком до набуття індивідуального стилю діяльності є визначення нормативно важливих професійних якостей як особистісно значущих, в подальшому професійному розвитку необхідне поєднання цих засвоєних нормативів з пізнанням власної „самості”, яка є вираженням свободи людини як прагнення до самореалізації. Тільки тоді професіонал стає суб’єктом власної професійної діяльності, а отже, і самореалізується в ній, коли він буде вільний у виборі засобів і методів здійснення цієї діяльності. Знаходження свого індивідуального стилю – це не лише вираження свободи, яка є умовою отримання задоволеності від професійної діяльності, а й показник сформованої „Я-концепції”, знаходження власної ідентичності, можливість творчого самовираження у професії. На думку В.Д.Федорова, „професійна майстерність набуває конкретного особистісного вигляду, коли вона забарвлена індивідуальним стилем діяльності. ...Стиль виступає вершиною розвитку фахівця з індивідуальною поведінкою, професійно-операційною, соціально-світоглядною та комунікативною гранями” [1: 115]. З другого боку, без формування власного професійного стилю, людина не зможе розвинути як унікальна особистість, з лише їй притаманною конфігурацією особистісних та професійних якостей: „Людина реалізує себе як особистість в тій мірі, в якій вона може розвинути і зберегти дану їй від природи індивідуальність. ...Відмовляючись від власного професійного стилю, власних поглядів на життя педагог перестає бути цікавим для своїх учнів, отже, перестає бути педагогом”, – вважає В.М.Орлов [4: 34].

Отже, важливою складовою процесу професійної самореалізації магістрів-піаністів є формування власного стилю діяльності. Сформований індивідуальний стиль діяльності (як виконавської, так і педагогічної) передбачає повне усвідомлення магістром своїх індивідуальних особливостей, типу темпераменту, здібностей, виконавських можливостей. Це можливе завдяки ретельному самоаналізу та саморегуляції особистих та професійних якостей. З іншого боку, наявність індивідуального стилю є передумовою творчої самореалізації магістра в професійній діяльності. Так, на думку В.Ф.Орлова, самореалізація

викладачів мистецьких дисциплін проявляється у виробленні індивідуального стилю художньо-педагогічної діяльності, спілкування з учнями і способів залучення останніх до сприйняття творів мистецтва. Критеріями сформованого індивідуального стилю діяльності є вірно знайдені прийоми, які свідчать про індивідуальність педагога; способи вирішення педагогічних задач; ефективність педагогічного впливу; демократичність; емоційна гармонія у спілкуванні педагога з учнями із максимальним розкриттям індивідуального потенціалу кожного із студентів [3: 147].

У ході нашого дослідження ми виявили, що для професії викладача-музиканта індивідуальний стиль діяльності повинен формуватись за трьома напрямками: 1) як індивідуальний виконавський стиль (виконавська манера), 2) як індивідуальний стиль музичного мислення (осягнення та розуміння музики); 3) як індивідуальний стиль педагогічного спілкування (спосіб взаємодії із студентом).

На формування індивідуального виконавського стилю, безперечно, впливає високий рівень виконавської підготовки магістра, його практичних умінь – читання з аркуша, вміння розшифровувати текстові позначки, а також загальний рівень його музично-теоретичної підготовки. Індивідуальний стиль виконання повинен проявитися в неповторній звуковій манері (мистецтві туше, колориту, тембровій палітрі), яскравій ритміці, тонкій педалізації. Його формування відбувається протягом всього професійного життя, але власна манера виконання формується вже в процесі навчання. Допомогає цьому винайдення вірного образного уявлення про твір, знаходження яскравої характеристики звучання, конкретизація внутрішньослухових уявлень тембрів різноманітних музичних інструментів, людського голосу, володіння засобами музичної виразності і технологією їх застосування (піаністичними прийомами). На думку професора О.П.Щолокової, важливою рисою індивідуального виконавського стилю є те, що в будь-якому трактуванні він завжди передбачає єдність і цілісність художніх прийомів [5]. З іншого боку, важливою є також відповідність виконавських засобів авторському стилю, тобто “стильність” виконання, яка проявляється в уважному прочитанні та відтворенні авторських ремарок, знаходженню потрібної міри та ступеня виконання нюансів, вірній метроритмічній та тембровій характеристиці твору.

Таким чином, риси виконавського стилю магістра-піаніста, що залежать від: 1) від особливостей його нервово-психологічної організації і темпераменту; 2) від індивідуальної “конфігурації” музичних здібностей; 3) від виконавської “школи”, мають проявитися у наявності *індивідуальної манери виконання як певної сукупності піаністичних прийомів та виразжальних засобів.*

Індивідуальний стиль музичного мислення має проявлятися в індивідуальному осягненні змісту музичного твору, створенні його неповторної концепції. Формування індивідуального стилю музичного мислення (когнітивного стилю) залежить як від особливостей музичного сприйняття (його глибини, яскравості, переважанню зорових, слухових чи інших аналізаторів), так і від зовнішніх чинників – побудови занять у певній системі, використання проблемних завдань, актуалізації мисленнєвого потенціалу. Не слід забувати про специфіку музичного мистецтва, яка полягає в тому, що всі процеси пізнання музичного твору відбуваються за умови його емоційного переживання. „Тільки пристрасне ставлення до твору відкриває доступ до його душі” (С.Савшинський). При цьому музика, глибоко пережита людиною, впливає на її свідомість: створюючи потрібний настрій вона активізує пізнавальні процеси, стає мотивом навчальної діяльності [6: 15-16]. Тому формування індивідуального стилю музичного мислення можливе завдяки індивідуальному поєднанню раціональної та емоційно-інтуїтивної складової пізнання. Отже, риси індивідуального стилю мислення залежать від: 1) типу сприйняття музичних образів (як зорових, слухових, тактильних, сюжетних); 2) індивідуального співвідношення між раціональною та емоційно-інтуїтивною складовою пізнання; 3) об'єму фахових знань та музично-слухацького досвіду і проявляються у *способі вербальної та виконавської інтерпретації музичного змісту.*

Дослідниками неодноразово зазначалось, що спілкування є однією з найважливіших функцій викладача. Не всі стилі спілкування є успішними – наприклад, авторитарний стиль більшість дослідників вважає неприйнятним для сучасного педагога. Тому для професійної самореалізації викладача-музиканта суттєвим є формування саме оптимального індивідуального стилю спілкування. В музичній педагогіці є свої особливості спілкування, які полягають в тому, що воно завжди відбувається у діадичній формі. Ознаками такого спілкування є взаємодія внутрішніх світів людей: обмін думками, ідеями, образами, вплив на оцінки іншого, його емоційний стан (Г.М.Кучинський). Як пише П.А.Хазанов [7], така модель спілкування має деякі особливості – в цьому випадку під час занять створюється особливий психолого-педагогічний клімат, „зарядженість” якого безпосередньо впливає на розвиток студента. Якщо у відносинах з викладачем існують гармонія та взаєморозуміння, це спілкування може привести до дуже високих результатів.

Вибір оптимального стилю педагогічного спілкування залежить від: 1) наявності позитивної “Я-концепції” (як адекватної оцінки власних можливостей); 2) знання продуктивних педагогічних технологій, та проявляється у *застосуванні оптимальної моделі педагогічного спілкування*.

Отже, *результатами* формування індивідуального стилю у магістрів-піаністів у процесі їх професійної самореалізації має стати сформованість їх індивідуальної виконавської манери, наявність власного способу вербальної та виконавської інтерпретації музичних образів та вибір оптимальної моделі педагогічного спілкування.

Становлення індивідуального стилю діяльності може відбуватися як протягом всього життя, так і під час навчання. На думку дослідників, вибір індивідуального стилю багато в чому залежить від особистісних особливостей того, хто навчається, але не повністю детермінований ними. В.А.Толочек зазначає, що стиль формується як інтегральний ефект взаємодії суб’єкта та об’єкта і може *змінюватись при зміні умов діяльності* [8]. Таким чином, на вибір оптимального стилю діяльності можна впливати за умови вірного підходу до процесу навчання. Тому серед головних завдань викладача магістрів залишається створення умов для всебічного розкриття його індивідуальності. Це може стати предметом подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Федоров В.Д. Стиль професійної діяльності: акмеологічний контур //Акмеологія – наука XXI ст.: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції /Ред. колегія: З.Ф.Сіверс, Є.В.Белкіна, Г.С.Данилова та ін. – К.: КМПУ ім. Б.Д.Грінченка, 2005. – С.114-116.
2. Мухаметзянова Ф.Г. Феномен субъектности студентов // Психология субъектности. Человек как автор жизни // Сборник статей / Под ред. Н.Н.Ершова, Н.А.Низовских. – Киров, 2001. – С. 93-97.
3. Данильченко В.М. Развитие индивидуального стиля педагогической деятельности в контексте глобального образования // Электронный журнал “Полемика”, вып. 15. – М.: Айрекс, 2005. – С.1-7.
4. Орлов В.Ф. Професійне становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін: Теорія і технологія: Монографія /За ред. І.А.Зязюна. – К.: Наукова думка, 2003. – 262 с.
5. Щолокова О.П. Формування виконавського стилю в контексті фортепіанної підготовки вчителя музики http://www.bdpu.org/scientific_published/pedagogics_2_2006/18.doc.
6. Теория и методика обучения игре на фортепиано / Под ред. А.Г. Каузовой, А.И.Николаевой. – М.: Владос, 2001 г. – 368 с.
7. Хазанов П.А. Оптимизация межличностных отношений и взаимодействий в системе “учитель-ученик”: Автореф. дисс. ... докт. пед. наук. – М., МГИМ им. А.Шнитке, 2006. – 50 с.
8. Толочек В.А. Исследование индивидуального стиля деятельности // <http://www.voppsy.ru/issues/1991/913/913053.htm>.